

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС

ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ

нормативної навчальної дисципліни
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 205 Лісове господарство
галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство
освітньо-професійної програми «Лісове господарство»

Силабус навчальної дисципліни «Основи громадянського суспільства та політичних прав» нормативної навчальної дисципліни першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 205 Лісове господарство галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство освітньо-професійної програми «Лісове господарство». Луцьк, 2022.

Розробник: **Бортніков В. І.**, доктор політичних наук, професор кафедри політології та публічного управління ВНУ імені Лесі Українки.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління, протокол № ____ від _____ 2022 р.

Завідувач кафедри: _____ (Ярош О. Б.)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство спеціальність 205 Лісове господарство освітньо-професійна програма «Лісове господарство» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання: 3
		Семестр: 5
		Години: 90 год. Кредити: 3
		Аудиторні: 42 Лекції: 22 год.
		Практичні (семінарські): 20 год.
ІНДЗ: є		Самостійна робота: 42 год. Консультації: 6 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППП: Бортніков Валерій Іванович

Науковий ступінь: доктор політичних наук

Вчене звання: професор

Посада: професор кафедри політології та публічного управління

Контактна інформація: +380675819851, bortnikov.v@gmail.com

Дні занять: за розкладом.

III. ОПИС ОСВІТНОГО КОМПОНЕНТУ

1. Анотація курсу

ОК «Основи громадянського суспільства та політичних прав» є нормативним із циклу загальних дисциплін для ОПП «Лісове господарство». За своїм змістом освітній компонент відноситься до предметного поля історії й теорії політики, розвитку демократії та громадянського суспільства, який представлено як сукупність теоретико-методологічних і практично-політичних аспектів дослідження суспільно-політичної сфери суспільства із врахуванням світового та вітчизняного досвіду. Зміст ОК визначений двома змістовими модулями: 1. Суспільство, політична влада та її носії. 2. Політичні інститути та процеси.

2. Пререквізити/постреквізити

Пререквізити: Україна в європейському історичному та культурному контекстах, Основи екології, Основи економічних знань.

Постреквізити: Філософія.

3. Мета і завдання освітнього компоненту

Мета – формування у здобувачів уявлень про сферу суспільно-політичних відносин, політичні інститути та процеси, природу, зміст та структуру громадянського суспільства.

Завдання – формування у здобувачів свідомої громадянської позиції, розкриття змісту предметного поля історії і теорії політики, розвитку демократії та громадянського суспільства, які представлено як сукупність теоретико-методологічних і практично-політичних аспектів дослідження суспільства із врахуванням світового та вітчизняного досвіду.

Форми навчання: лекції, семінарські заняття, усне опитування, самостійна робота, консультації.

4. Результати навчання (компетентності)

ОК «Основи громадянського суспільства та політичних прав» надає загальні та спеціальні компетентності.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Цінування та повага до різноманітності та мультикультурності.

Фахові компетентності:

ФК 10. Здатність організувати роботу малих колективів виконавців.

В сукупності з іншими фаховими освітніми компонентами це дозволить досягти наступних програмних результатів:

ПРН 1. Аналізувати основні етапи та закономірності історичного розвитку для формування громадянської позиції, формування національної гідності та патріотизму.

ПРН 2. Прагнути до самоорганізації та самоосвіти.

ПРН 4. Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства.

ПРН 7. Застосовувати законодавчі акти, нормативно-довідкові матеріали, організаційно-управлінську документацію з організації та ведення лісового і мисливського господарства, знання з економіки та права для забезпечення ефективної виробничої діяльності.

5. Структура освітнього компоненту

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				Форми навч./Бали
		Лекції	Практ.	Сам. роб.	Конс.	
Змістовний модуль 1. Суспільство, політична влада та її носії						
Тема 1. Теоретико-методологічні засади вивчення громадянського суспільства		2	2	4	1	ДС/9
Тема 2. Політика і влада як суспільні явища		2	2	4	1	ДС/9
Тема 3. Політичні еліти та лідерство. Особа в політиці		2	2	4	-	ДС/9
Тема 4. Демократія і права людини в сучасному світі		2	2	4	1	ДС/9
Тема 5. Політична культура та ідеологія. Філософія виживання людства		2	2	4	-	ДС/9
Разом за змістовим модулем 1		10	10	20	3	45
Змістовний модуль 2. Політичні інститути та процеси						
Тема 6. Політичні системи та політичні режими		2	2	4	1	ДС/7
Тема 7. Державна влада і місцеве самоврядування		2	2	4	1	ДС/7
Тема 8. Політичні партії та партійні системи		2	2	4	1	ДС/7
Тема 9. Вибори та виборчі системи		2	2	4	-	ДС/7
Тема 10. Політичний процес. Політична діяльність та участь громадян у політиці		2	2	2	-	ДС/8
Тема 11. Екологічна безпека та геополітика		2	-	4	-	ДС/9
Разом за змістовим модулем 2		12	10	22	3	45
Усього годин	90	22	20	42	6	90
Поточний контроль						90
ІНДЗ						10
Разом						100

6. Питання до заліку

1. Розкрийте зміст поняття «громадянське суспільство».
2. Охарактеризуйте інституційну структуру сучасного громадянського суспільства.

3. Розкрийте особливості становлення громадянського суспільства в Україні.
4. Зробіть типологію громадських об'єднань в Україні.
5. Охарактеризуйте моделі взаємовідносин між владою та опозицією.
6. Сутність політичних еліт в демократичній державі.
7. Охарактеризуйте сутність макіавеллізму з точки зору співвідношення політики та моралі.
8. Визначте характерні риси політичного лідерства. У чому проявляється відмінність лідерства від керівництва?
9. Які типи лідерства Вам відомі і за якими критеріями вони визначаються?
10. Визначить ідейні витоки і сутність тоталітаризму. У чому полягає його специфіка порівняно з демократією й авторитаризмом.
11. Розкрийте соціальну природу фашизму. Чи можливе виникнення фашизму сьогодні?
12. Охарактеризуйте поняття «демократія» у всьому багатстві його вимірів.
13. Охарактеризуйте економічні, соціальні та культурно-духовні основи демократії.
14. Розкрийте зміст та особливості структури «Загальної декларації прав людини».
15. Розкрийте зміст понять: «патріотизм», «нація», «шовінізм», «расизм».
16. Радянська інтерпретація сутності націй в СРСР.
17. Головні проблеми та завдання формування української нації.
18. Сепаратизм та його наслідки для України.
19. Технології легітимації та делегітимації політичної влади.
20. Технологія розв'язання політичних конфліктів із врахуванням регіональної специфіки.
21. PR-технології як різновид політичних технологій.
22. Технології організації виборчого процесу.
23. Політичний акціонізм (політичний перформанс, гепенінг, арт-інсталяція, флешмоб, стрит-арт, боді-арт, краудфандинг, краудсорсинг).
24. Політичний протест та його форми.
25. Ненасильницький політичний протест як політична технологія.
26. Технології та методи боротьби проти недемократичних режимів за книгою «Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи».
27. Інституалізація громадянської активності під час Революції Гідності у формі майданів, автомайданів, загонів самооборони, комітетів громадської люстрації та ін.

28. Перебіг «кольорових» революцій у країнах Центральної та Східної Європи. Революційні події у країнах Північної Африки та Близького Сходу в контексті «арабської весни» ХХІ ст.

29. Теоретичні й технологічні аспекти переходу країн Центральної та Східної Європи до демократії в межах концепції «демократичного транзиту».

30. Структура регіональних розмежувань за етнокультурною та геополітичною ознаками.

31. Політична система в Україні.

32. Типи політичних режимів.

33. Політичний режим в Україні.

34. Сутність виборчої системи.

35. Типи виборчих систем.

36. Виборча система в Україні

37. Сутність політичної ідеології та її структура.

38. Типи політичних ідеологій.

39. Сутність політичних партій і партійної системи.

40. Типи партійних систем.

41. Партійна система в Україні.

42. Сутність політичної свідомості.

43. Сутність політичної культури.

44. Політична свідомість і культура в Україні.

45. Роль релігії та церкви у суспільстві.

46. Форми державного правління (республіка, монархія).

47. Форми адміністративно-територіального устрою (унітарна держава, федерація, конфедерація)

48. Сутність місцевого самоврядування.

49. Громада як основна територіальна одиниця.

50. Обласні, районні, міські, сільські, селищні ради у системі місцевого самоврядування України.

51. Громадські організації та рухи. Їх класифікація.

52. Засоби масової інформації та комунікації як складова громадянського суспільства.

53. Стан, проблеми та перспективи євроінтеграційної стратегії України.

54. Екологія та політика.

55. Інтернет-джерела у науковій роботі з політичної теорії та практики політичної діяльності.

56. Проблеми національної безпеки України на сучасному етапі державотворення.

57. Армія та політика.

58. Світоглядне підґрунтя російсько-української війни.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика викладача щодо здобувача. Оцінювання роботи здобувача спирається на принципи систематичності, об'єктивності, диференційованості й урахування індивідуальних особливостей здобувачів, єдності вимог, доброзичливості. Відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим. Освітній компонент складається з двох змістових модулів. Його вивчення передбачає виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за: 1) поточне оцінювання з відповідних тем (90 балів); 2) виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів). Залік виставляється автоматично за умови, якщо здобувач виконав усі види навчальної роботи та отримав не менше ніж 75 балів зі 100 можливих. Якщо здобувач з поважної причини пропустив практичне заняття, то він може здати матеріал у вигляді усної відповіді в відведений для консультацій час. Графік проведення консультацій затверджується на початку навчального року і знаходиться на кафедрі політології та публічного управління. Також здобувач може надіслати виконане семінарське заняття у письмовому вигляді онлайн.

Політика щодо академічної доброчесності. У процесі усних відповідей та виконання письмових робіт здобувач має дотримуватися таких правил:

- посилатися на джерела інформації;
- дотримуватися норм законодавства про авторське право;
- надавати достовірну інформацію про результати досліджень та власну наукову, творчу діяльність.

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, фабрикація обман, списування. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (ІНДЗ, заліку тощо).

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Здобувач має вчасно здавати усі види робіт. Здача ІНДЗ у формі реферату передбачена на останнє практичне заняття. Здобувач має можливість скласти залік згідно розкладу заліково-екзаменаційної сесії, а у разі отримання негативної оцінки, має право скласти залік повторно, а також скласти залік комісії, у яку входять представники кафедри та деканату. Якщо за ці три можливості залік не складено, здобувач виключається зі складу здобувачів ВНУ імені Лесі Українки. В університетських положеннях є право на поновлення і проходження повторного проходження навчальної дисципліни

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
67–74	D	Задовільно	
60–66	E		
1–59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

V. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Література

1. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2007. 524 с.
2. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): кол. монографія / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2012. 656 с.
3. Волох О. Генезис електронного урядування в Україні. URL: <http://pgp-12journal.kiev.ua/archive/2017/2/24.pdf> (дата звернення: 11.08.2020).
4. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. 1108 с.
5. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналітична доповідь / [Жаліло Я., Шевченко О., Романова В. та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2019. 192 с.
6. Інституціональні особливості та технології сучасних політичних процесів: Курс лекцій і метод. матеріалів до модуля навч. дисц. / уклад.: Е. А. Афонін, В. М. Коза-ков, Л. М. Усаченко. Київ: НАДУ, 2008. 108 с.
7. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: кол. монографія / за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА, 2016. 744 с.
8. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест; пер. з англ. Тарас Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
9. Політична думка ХХ–ХХІ ст.: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: Новий Світ – 2000, 2016. Т. 1. 516 с.
10. Політична думка ХХ–ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: Новий Світ – 2000, 2017. Т. 2. 535 с.
11. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навч. посіб. / В. І.

Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 456 с.

12. Основи демократії: підручник для студ. вищих навч. закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. 3-є вид. онов. і доп. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.

13. Рафальський О. О., Самчук З. Ф. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. Київ: ІПІНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с.

14. Степаненко В. П. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2015. 420 с.

15. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.

16. Ярош Я. Трансформація політичних партій в Україні: монографія. Луцьк: АКВА ПРІНТ, 2019. 274 с.

17. Saulnier J., Sgueo G. Democratic institutions and prosperity: the benefits of an open society / European Parliamentary Research Service. 2021. 13 p. URL: <https://cutt.ly/ECebphJ>.

18. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave / OECD. Report. 2020. URL: <https://cutt.ly/PCen4tR>.

Інформаційні ресурси

1. Виборчий кодекс України № 396-IX від 19 грудня 2019 року. Ред. від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>.

2. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин. Прийнято резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї ООН від 18 груд. 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318.

3. Європейська хартія місцевого самоврядування, м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. Ред. від 16.11.2009. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

4. Загальна декларація прав людини. Прийнята 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Конституція України. Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

6. Концепція реформування місцевого самоврядування та організації територіальної влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

7. Національна стратегія розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки. Затверджено Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.

8. Про волонтерську діяльність: Закон України № 3236-VI від 19 квітня 2011 р.

- Ред. від 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
9. Про громадські об'єднання: Закон України № 4572-VI від 22 березня 2012 р. Ред. від 12.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
10. Про засади державної мовної політики: Закон України від 3 липня 2012 р. № 5029-VI. Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>.
11. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III. Ред. від 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.
12. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України № 987-XII від 23 квітня 1991 р. Ред. від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987->.
13. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 649-р. від 20 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
14. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 р.: Рішення Волинської обласної ради від 13.10.2020 № 23/3. URL: (<https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do2027-roku/>).

Центри інформації та бази даних з проблем суспільно-політичного розвитку

1. Верховна Рада України. Офіційний портал. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.
2. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/ru>.
3. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
4. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса. URL: <https://ipiend.gov.ua/>.
5. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/ua/institute/>.
6. Центр політико-правових реформ (ЦППР). URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/about/>.
7. Інститут історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua/uk>.
8. Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/>.
9. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучерова. URL: <https://dif.org.ua/>.
10. Волинська обласна державна адміністрація. URL: <https://voladm.gov.ua/>.
11. Волинська обласна рада. URL: <http://volynrada.gov.ua/>.